

Vergaderjaar 2013–2014

33 750 VIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2014

I¹

VERSLAG VAN EEN MONDELING OVERLEG

Vastgesteld 11 september 2014

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)² heeft op 10 juni 2014 overleg gevoerd met Minister Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over **de effecten van de cultuurbezuinigingen**.

Van het overleg brengt de commissie bijgaand stenografisch verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
De Vries-Leggedoor

De griffier van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
Bergman

¹ De vorige versie van het verslag is abusievelijk gedrukt onder de letter K.

² Samenstelling:

Holdijk (SGP), Dupuis (VVD), Linthorst (PvdA), Kox (SP), Sylvester (PvdA), Essers (CDA), Engels (D66), Thissen (GL), Nagel (50PLUS), Van Bijsterveld (CDA), Duthler (VVD), Koffeman (PvdD), Kuiper (CU) Schaap (VVD), De Vries-Leggedoor (CDA) (*voorzitter*), Lokin-Sassen (CDA), Backer (D66), Ganzevoort (GL) (*vicevoorzitter*), De Lange (OSF), Koole (PvdA), Sent (PvdA), Vlietstra (PvdA), Van Strien (PVV), Sörensen (PVV), Frijters-Klijnen (PVV), Brijn (VVD), Gerkens (SP)

Voorzitter: De Vries-Leggedoor
Griffier: Bergman

Aanwezig zijn negen leden van de Kamer, te weten: Backer, Van Bijsterveld, Bruijn, Essers, Ganzevoort, Gerkens, Lokin-Sassen, Sylvester en De Vries-Leggedoor,

en Minister Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, die wordt vergezeld door enkele ambtenaren van haar ministerie.

Aanvang 15.00 uur.

De **voorzitter**: Het lijkt mij goed om eerst even de aanleiding van het verzoek te schetsen. Tijdens het beleidsdebat Cultuur werd een motie ingediend waarin de regering werd verzocht om het Sociaal en Cultureel Planbureau voor de zomer in 2014 in kaart te laten brengen wat de exacte gevolgen van de cultuurbezuiniging bij Rijk, provincies en gemeenten zijn voor de cultuursector en vervolgens de Raad van Cultuur te vragen voorstellen te doen voor de beoordeling van de basisinfrastructuur. Die motie is niet in stemming gebracht, maar op verzoek van de Minister aangehouden. De Minister heeft gevraagd om de publicatie van Cultuur in Beeld af te wachten. Vervolgens heeft zij toegezegd dit rapport in november 2013 naar de Kamer te sturen, te bezien welke lessen over de gevolgen van de cultuurbezuiniging kunnen worden getrokken uit beschikbare rapporten en de Kamer daarover te informeren. Bij brief van 4 november 2013 is Cultuur in Beeld aan de Kamer aangeboden, gevolgd door een aparte brief van 24 december 2013 over de effecten van de cultuurbezuiniging op de cultuursector.

Deze commissie heeft toen de toezegging als deels voldaan beschouwd, omdat de Minister iets had toegestuurd. De leden van de fractie van GroenLinks hebben toen bij brief van 31 januari jl. schriftelijke vragen aan de Minister voorgelegd, waarop de Minister vervolgens heeft geantwoord. Dat was voor de leden van de fracties van de SP, GroenLinks, 50PLUS en OSF onbevredigend. Zij hebben nogmaals gevraagd om beantwoording van de vragen. De Minister heeft toen aangeboden een ambtelijke briefing te laten houden. Vervolgens heeft een aantal leden van deze commissie gezegd dat dat niet voldoende is en hebben de andere leden gezegd dat zij het niet onmogelijk willen maken dat die beantwoording wordt gegeven door de Minister zelf. Dus is het een logisch gevolg dat de Minister uitgenodigd wordt. Zo ver zijn we.

Ik heb de geschiedenis geschetst en geef het woord aan degenen die de vragen hebben gesteld, te beginnen bij de heer Ganzevoort, die ook namens mevrouw Gerkens spreekt.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank de Minister dat zij op dit moment met ons hierover kan en wil spreken. De aanleiding is inderdaad goed geschetst. De zorg die in de Kamer leefde, al tijdens het cultuurdebat, is of wij nu zicht hebben op wat er aan het gebeuren is in het hele cultuurdomein. De reden dat de beantwoording van de vragen in eerste instantie als onbevredigend werd gezien, is dat er eigenlijk een heel beperkt beeld werd geschetst. We zien wel dat een aantal instellingen minder subsidie krijgt en dat het aantal instellingen globaal gelijk blijft, maar daarmee weten we nog niet zo heel veel. Er is toen gezegd dat dat in Cultuur in Beeld komt. Maar de informatie die wij zochten over wat er in het totale cultuurdomein gebeurt, vinden wij toch niet of maar heel beperkt in Cultuur in Beeld. De vervolgvragen leidden tot het vervolgartwoord: wacht maar op Cultuur in Beeld 2014. Maar dan krijgen we dezelfde informatie, hooguit geactualiseerd en met één voordeel, namelijk dat we ook wat meer informatie hebben van na de bezuinigingen en niet alleen maar van daarvoor.

De grote vraag die blijft staan, is wat er net onder de radar gebeurt. Vandaar dat wij toch hechten aan dit gesprek. Dat het aantal instellingen globaal gelijk blijft, zegt nog niet zo heel veel over wat er structureel aan het verschromen is – zo zijn in ieder geval onze signalen en daarom horen we er graag meer over – bijvoorbeeld in het aantal nieuwe uitvoeringen, in het talentbeleid, in de ruimte bij productiehuisen om jonge theatermakers aan het werk te zetten enzovoorts. Ik zou de hele rij uit mijn schriftelijke vragen kunnen herhalen, maar ik denk dat de Minister die wel heeft. De portee daarvan is: kunnen wij op de een of ander manier scherper zicht krijgen op wat er echt aan het gebeuren is als gevolg van de bezuinigingen op de verschillende niveaus, meer dan alleen maar op de structuur, maar ook als feitelijke effecten? Dan hebben we een basis waarop we kunnen bekijken hoe dat zou kunnen worden geadresseerd en geredresseerd, net wat er nodig is. Nu missen wij eigenlijk de feitelijke informatie die wij wel heel graag zouden willen hebben. Dat is een toelichting op de aard van de vragen.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Voorzitter. Ik wil graag even aansluiten op de woorden van collega Ganzevoort, met dien verstande dat wij wel heel tevreden waren met de beantwoording van de Minister. Tegelijkertijd zijn we ook benieuwd wat er gebeurt onder de radar. De aansluiting komt dus vanuit een iets andere invalshoek, maar wij sluiten ons wel aan bij de vragen over hetgeen er gebeurt onder de radar, want daar zijn we ook benieuwd naar. Wij hebben daar vier concrete vragen bij. Ik zal ze kort samenvatten.

De vraag van GroenLinks heeft ook te maken met de mate waarin de Minister zich verantwoordelijk voelt voor de bezuinigingen in het gehele cultuursysteem en daarmee ook voor het niet-gesubsidieerde deel. Dat is een prangende vraag van mij. Ik zie de heer Ganzevoort instemmend knikken.

Ook zouden wij graag wat meer informatie willen hebben over de recente bezuinigingen. De Minister heeft in het debat in september vorig jaar aangegeven dat zij in overleg zal treden met de G-9 over wat er gebeurt op het niveau van de gemeenten en hoe je daar kunt voorkomen dat er verschroming plaatsvindt. Heeft dat overleg plaatsgevonden en, zo ja, wat zijn daaruit de uitkomsten?

Daarnaast hebben wij ons druk gemaakt tijdens het debat over het breed toegankelijk houden van cultuurvoorzieningen. Ik zeg het ook maar even: voor mensen met een smalle beurs. Kan de Minister daar nog iets over zeggen in relatie tot de meest recente bezuinigingen?

Dan zie je toch ook dat er in de cultuursector steeds meer privaat geld omgaat. Hoe zit dat precies met betrekking tot de inhoud? We hopen niet dat het adagium geldt: wie betaalt, bepaalt inhoud en aanbod. Kan de Minister daar iets over zeggen?

Ik eindig met een vraag over het belang van de regionale spreiding. Er is ook gevraagd wat de bezuinigingen betekenen voor cultuur buiten de Randstad.

Minister **Bussemaker**: Voorzitter. U hebt de achtergrond van de discussies die wij met elkaar hebben gevoerd goed geschetst. Laat ik vooropstellen dat het absoluut niet mijn bedoeling is om u antwoorden te onthouden als ik ze heb, maar dat het best ingewikkeld is om op de gestelde vragen goed te antwoorden, dat wil zeggen om een feitelijk en compleet beeld te schetsen. Dat is zo ingewikkeld, omdat de sector sterk in beweging is. Er verandert voortdurend van alles. De sector is ook zeer divers. Ze krijgt niet alleen overheidssubsidies van gemeenten, provincies en rijksoverheid, maar ook publiek en privaat geld en vrijwillige bijdragen van individuele burgers. De rol van de overheid is veranderd en wij zijn minder ruimhartig in het subsidiëren van cultuur. Dat betekent niet per

definitie dat wij cultuur minder waarderen, maar we vragen wel aan de sector om op een andere manier te opereren.

U hebt mij vanuit de zorg voor de cultuursector gevraagd om de ontwikkelingen te schetsen. Laat ik vooropstellen dat ik de bewoordingen dat het alleen om verschraling zou gaan niet deel. Ik snap de zorg wel, want het is natuurlijk niet niks wat er is gebeurd. 200 miljoen aan bezuinigingen kan niet zonder consequenties blijven, want er is ongeveer een kwart van het budget afgegaan. De vraag is alleen hoe we dat kunnen meten. Het geld dat eraf is gegaan, is van het budget van de rijksoverheid afgegaan. Maar de culturele sector is in zichzelf zeer gedifferentieerd en opereert uiteindelijk voor het grootste deel via de vrije markt. Wij hebben het over grote en kleine theaters die daarnaast door gemeenten worden gesubsidieerd; denk aan Vredenburg in Utrecht of Isala in Capelle aan den IJssel. Het gaat ook over internationale dj's en architectuur. Ik vertelde net over de Biënnale in Venetië, waar ik het Nederlandse paviljoen heb geopend. Dat is publiek geld. Rem Koolhaas is curator van de hele Biënnale. Daar zit heel veel internationaal en heel veel privaat geld. Daar loopt ook heel veel bedrijfsleven rond. We hebben de vrije sector met mensen als Joop van den Ende en Albert Verlinde. Ik hoef misschien alleen maar de recente voorstelling Anne te memoreren: zonder publieke financiering, maar wel met publieke deskundigheid, want er is wel advies gegeven door een regisseur van de Koninklijke Schouwburg en het Nationaal Toneel hier in Den Haag. Dat is echt weer niet te vergelijken met het werk van Toneelgroep Amsterdam en van Wunderbaum in Rotterdam. Dat maakt het, gezien de beweeglijkheid en de drie financieringsstructuren, ook nog best ingewikkeld. Er zijn instellingen die rijkssubsidie hebben verloren, maar soms is een deel van die subsidie gecompenseerd door de fondsen of door lokale overheden. Er is dus niet een-op-een een relatie te leggen. Daarbij komt nog dat de bezuinigingen van Rutte I, waarover al sinds 2011 wordt gesproken, eigenlijk pas vanaf 1 januari 2013 neerslaan. De jaarverslagen daarvan komen dus nu binnen. Dus de effecten voor de instellingen die daaronder te lijden hebben gehad of die daardoor misschien gestimuleerd zijn om andere wegen te zoeken – dat hangt ook een beetje van de politieke inkleuring af – kunnen we pas nu zien. Daarbij komt dat we met gemeenten te maken hebben die nu bijna allemaal nieuwe coalitieakkoorden hebben gesloten. We zien nu pas wat de gemeenten op de lange termijn doen. Ik geef een voorbeeld. Het college van Groningen, met D66, GroenLinks, VVD en PvdA, heeft onder de titel «naast ambitie past realisme» aangegeven de komende twee jaar de tijd te willen nemen om de keuzes samen met de cultuursector, de bewoners en de regio vorm te geven. Het college zegt heel nadrukkelijk: wij moeten zelf in onze gemeente nog eens even zien waar alles toe geleid heeft en welke consequenties wij daaraan verbinden. Het college van Rotterdam, met Leefbaar Rotterdam, CDA en D66, zet in op een groot en kwalitatief aanbod met iconen die niet alleen zichzelf, maar ook Rotterdam nationaal en internationaal op de kaart zetten. Daar heeft het college afgesproken dat het budget voor cultuur in de komende periode op peil blijft. Dus ook daar kunnen we niet op voorhand zeggen dat er alleen maar sprake is van verschraling.

Daarbij komt nog zowel de diversiteit naar disciplines als de diversiteit in financiering. Heel veel instellingen krijgen financiering van verschillende kanten. Ik heb nu nog de vrij simpele eenduidige instellingen genoemd qua financiering. Er komt ook nog eens bij dat we te maken hebben met externe factoren als concurrerend vrijetijdsaanbod, demografische ontwikkelingen en veranderende voorkeur van consumenten, die ook grote invloed hebben op cultuuraanbod en werkgelegenheid. Kortom, er is geen direct verband, zeker niet op de korte termijn, te signaleren of te onderzoeken tussen de cultuurbezuinigingen en het functioneren van de culturele sector, juist omdat er zo veel diversiteit is en tegelijkertijd zo veel beweging.

Wat wij kunnen doen, proberen we ook te doen. Dat hebben we afgelopen december met Cultuur in Beeld gedaan. Ik zeg er onmiddellijk bij dat dat de eerste stand van zaken was. Op 1 december van dit jaar kunnen we een veel completer beeld geven, want dan hebben we een heel jaar bezuiniging gehad. Dan hebben we 2013 gehad en weten we wat er in dat eerste jaar echt is neergeslagen. Wij weten wat er de komende jaren bij de gemeenten gebeurt. Met Cultuur in Beeld zijn we dan weer iets verder in de ontwikkeling. Laten we niet vergeten dat Cultuur in Beeld een groeimodel is. Het is opgesteld met de brancheorganisaties, met de G-9 en met de fondsen. We zijn vijf jaar geleden met Cultuur in Beeld begonnen. Dat vraagt allemaal afstemming tussen de verschillende geledingen om alle cijfers goed bij elkaar te brengen. Ik denk dat wij nu al een veel beter beeld hebben dan vijf jaar geleden van hoe het ervoor staat. Wij zijn nu in staat een meerjarig macro-economisch beeld te schetsen over de effecten van de economische crisis op een groot aantal sectoren, zowel in het gesubsidieerde segment als in het niet-gesubsidieerde segment van de vrije theaterproducties en de festivals. Met gerenommeerde partijen als het CBS en het SCP hebben we afspraken over meerjarige analyses. Het SCP doet nu meerjarig onderzoek naar cultuur- en mediaparticipatie. Het CBS maakt jaarlijks een update van de cijfers over de werkgelegenheid in de totale culturele sector en de bijdrage van de cultuur aan het bbp. Die komen allemaal in Cultuur in Beeld. In 2012 zijn we ook nog gestart met de cultuurfondsen en de G-9 om een gegevensbank op te zetten waarin we de gegevens van alle gesubsidieerde instellingen verzamelen. Zo krijgen we zicht op het functioneren van circa 700 gesubsidieerde instellingen. Dat kost dus wel tijd.

Mij is gevraagd om in kaart te brengen wat de exacte gevolgen zijn van die combinatie van bezuinigingen. Ik heb dat echt naar eer en geweten zo goed en zo kwaad als ik dat kon doen vorig jaar met Cultuur in Beeld in kaart gebracht. We gaan dat dit jaar weer doen. Ik zeg er wel bij dat ik dat niet zal doen vanuit alleen maar het perspectief dat de consequenties bij voorbaat alleen maar negatief kunnen zijn en alleen maar op verschraling kunnen duiden. Nogmaals, ik loop niet weg. We weten dat er instellingen zijn verdwenen, maar er zijn ook instellingen overgenomen door andere. Er zijn nieuwe samenwerkingsverbanden ontstaan, bijvoorbeeld veel meer samenwerking tussen musea of op regionaal terrein tussen verschillende instellingen. Theaters, theatergroepen en podiumkunsten trekken veel meer samen op. Architectenbureaus weten op innovatieve wijze het hoofd boven water te houden. Ook dat is de cultuursector. We weten dat er in de sector zelf nog steeds een debat woedt over vraag en aanbod. De directeur van de Stadsschouwburg in Amsterdam heeft rond kerst de knuppel in het hoenderhok gegooid door te zeggen dat er eigenlijk nog steeds te veel aanbod is. Een deel van de sector vindt dat ook en een ander deel zegt: misschien is het aanbod wel te weinig divers, is de vraag afgenomen, is de regionale spreiding voldoende. Ook daarin is van alles veranderd.

Kort en goed, ik wil met alle plezier proberen in kaart te brengen waar de commissie behoefte aan heeft, maar dan ga ik wel een wedervraag aan haar stellen. Behalve wat ik met Cultuur in Beeld in december beter kan doen dan afgelopen december, zou ik er behoefte aan hebben om te weten wat de commissie nu precies wil weten. Gaat het over de aanbodkant of gaat het over de vraagkant? Over welke sectoren gaat het? Gaat het over publieke financiering, private financiering of allebei? Gaat het over nationaal, provinciaal of lokaal? Gaat het over specifieke thema's? De heer Ganzevoort noemde talentontwikkeling. Dat is een thema dat mij zeer aan het hart gaat en waarover ik ook de Tweede Kamer een brief na het zomerreces heb beloofd. Ook daarin komt terug wat we nu weten dat er in de afgelopen tijd op dat terrein is gebeurd. Ook in specifieke brieven blijven we aandacht vragen voor wat er gebeurt.

Misschien kan ik van daaruit mevrouw Sylvester gelijk antwoord geven. Zij vroeg of ik ook met de G-9 in gesprek ga. Ja, daar ben ik eigenlijk continu mee in gesprek. Ik heb zeer binnenkort weer een afspraak met de G-9. We bekijken wat daar gebeurt en bespreken met de nieuwe wethouders hoe zij invulling willen geven aan hun verantwoordelijkheid in de komende periode. Op 16 december heb ik samen met de Staatssecretaris, de wethouders Onderwijs en Cultuur van 34 gemeenten, 11 gedeputeerden en de voorzitter van de PO-raad een bestuurlijk kader getekend waarmee we een gezamenlijke ambitie hebben gesteld voor goed cultuur onderwijs. Dat is net als talentontwikkeling een apart thema waarover mij zou kunnen worden gevraagd wat er is gebeurd, want er zijn veel wilde verhalen over wat er aan cultuuronderwijs allemaal af zou gaan, verschaald zou raken et cetera. We proberen heel nadrukkelijk niet alleen daar tegenwicht tegen te bieden, maar ook het cultuuronderwijs op een naar mijn idee eigentijdse manier vorm te geven.

Ik ben bezig met de afspraken met de gemeenten over de samenwerking tussen musea en het aanbod en de afname in de podiumkunsten. Ook kijken wij hoe we de verantwoording makkelijker kunnen maken voor de instellingen die lokaal gefinancierd worden. Kortom, ook daar is nog heel veel ontwikkeling. Daarbij hebben we specifiek oog voor de onderkant. Mevrouw Sylvester heeft daar in het debat ook nadrukkelijk aandacht voor gevraagd. Ik heb ook toen al gezegd dat veel gemeenten daar eigen voorzieningen voor hebben met een stadspas en dergelijke. Samen met collega Klijnsma heb ik nog twee weken geleden een fikse impuls aan het Jeugdcultuurfonds gegeven, omdat wij het belangrijk vinden dat deelname van de onderkant geborgd is, dus dat het niet uitmaakt wat het inkomen van je ouders is om aan cultuurparticipatie te kunnen doen. Via de cultuurcoaches, die school met buitenschoolse cultuur verbinden, doen wij ook het een en ander. Als men mij nu vraagt wat dat precies in aantallen oplevert, dan antwoord ik dat daar nog zoveel aan de hand en in beweging is dat het moeilijk is om dat in een macrokader allemaal bij elkaar op te tellen tot simpele gegevens. Daarbij gaat het overigens vaak om kleine subsidies en om gemeenten die ook subsidies verstrekken aan kleine instellingen.

Misschien kan ik nog even ingaan op de andere vragen van mevrouw Sylvester. Net als de heer Ganzevoort vroeg zij naar de bezuinigingen in het gehele cultuursysteem en ook het niet-gesubsidieerde deel. Ik heb al gezegd dat het een ingewikkeld samenspel is. De cultuurwereld bestaat niet alleen uit subsidies, gelukkig niet. Een van de inzichten die we de afgelopen jaren met elkaar hebben ontwikkeld, is dat cultuur niet alleen afhankelijk is van subsidie, maar dat betrokkenheid ook op andere manieren naar voren moet komen.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): De vraag was er ook op gericht om te achterhalen in hoeverre u zich verantwoordelijk voelt voor het totale palet dan wel of u zegt: het niet-gesubsidieerde deel valt eigenlijk buiten mijn scope, ik focus mij op het gesubsidieerde deel. Dat vind ik belangrijk, juist omdat het heel divers is.

Minister **Bussemaker**: Ik voel mij verantwoordelijk voor het geheel, want ik ben ook stelselverantwoordelijk. Dan moet je dus een afweging maken. Wat ontstaat door de vanzelfsprekende aansluiting van vraag en aanbod, waar gebeurt dat niet en waar zijn kwetsbare onderwerpen, bijvoorbeeld talentontwikkeling? Dat gaat niet vanzelf goed. Oog hebben voor experimentele kunst die misschien niet direct een grote groep beslaat, zal eerder een verantwoordelijkheid zijn van de overheid. Maar uiteindelijk kijk je cultuurbreed. Architectuur, literatuur en toneelvoorstellingen van Joop van den Ende; dat is ook allemaal cultuur. Ik zou daar mijn neus niet voor willen ophalen. Ik zou ook niet willen dat iemand anders dat doet. Het gaat juist om de combinatie van publiek en privaat. Sterker nog, kijk

naar het Concertgebouworkest, kijk naar tal van podiumkunsten. Die werken ook met private middelen. Die hebben het de laatste tijd soms best moeilijk, omdat het ook moeilijker is om sponsors te werven. Soms slagen ze daar buitengewoon goed in, bijvoorbeeld het Rijksmuseum. Kijk naar het aantal bezoekers sowieso bij de musea, kijk naar de enorme successen van de Museumkaart. Ook wat dat betreft is er geen reden om alleen over verschraling, verslechtering enzovoorts te spreken. Het is verandering. In sommige opzichten is het ook wel louterend voor de sector. Men zegt dat ook zelf. Het bed is flink opgeschud. Men moet zich weer legitimeren. Die legitimering komt niet meer vanzelfsprekend voort uit het feit dat de overheid toch wel betaalt. Dat leidt tot discussie. Ik noemde net al de discussie die vorig jaar is gestart, die tot heel veel discussie in de sector zelf leidt.

Terug naar de vragen. De vraag over de G-9 heb ik al beantwoord. Ik kan er soms best wat concrete cijfers aan koppelen. De G-35 en de provincies hebben gemiddeld 9% bezuinigd op cultuureducatie en amateurkunst tussen 2011 en 2013. De provincies bezuinigen het meest: gemiddeld 33%. De G-9 bezuinigt slechts zeer beperkt: 1%. Misschien komt er nu zelfs weer een investering bij, gelet op de signalen die ik nu krijg. Ik kan wel een aantal van dit soort percentages en bedragen geven en ik kan er misschien nog een paar bij doen, maar de vraag is of dat echt helpt om dat beeld te krijgen. Mijn stelling is dat het niet helpt. Ik wil nog steeds de motie van de heer Van Boxtel adequaat proberen uit te voeren. De motie is aangehouden, dus ik voel mij zeer verantwoordelijk om ervoor te zorgen dat die goed wordt uitgevoerd. Ik hoop nog meer informatie te kunnen geven met Cultuur in Beeld, met weer een nieuwe professionele slag en met een brief erbij waarin ik specifiek zal ingaan op de discussie die hier is gevoerd. Het zou mij oprecht helpen als de Kamer aangeeft op welke punten zij nog iets meer precisie wenst.

De **voorzitter**: We zullen eens even kijken wat daarover wordt gezegd.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Er is bij ons geen enkele twijfel aan de intentie van de Minister als het gaat om het hele veld van kunst en cultuur. Wij gaan er zonder meer van uit en zien ook dat zij zich met hart en ziel daarvoor wil inzetten. De vraag is wat er gebeurt met de veerkracht van de sector. Is die inderdaad zo positief als op sommige plekken wordt geschetst of is die zo beperkt als op andere plaatsen wordt geschetst? Daar zit precies het punt. Dat zit niet per se in het percentage van de bezuinigingen op gemeentelijk niveau of op rijksniveau, maar dat zit in de samenhang van de verschillende bezuinigingen met een economische crisis, met de vraag of dat uit fondsen dan wel uit privémiddelen wordt bijgepast, met aanpassingen van beleid die vervolgens daaruit ontstaan et cetera. Ik ben heel blij met wat de Minister zegt over de stelselverantwoordelijkheid, want in een deel van de schriftelijke beantwoording stond juist: ik heb geen gegevens meer van instellingen die niet gesubsidieerd zijn; dat geldt niet voor die gegevensbank. Dat betekent dat wij in die fijnmazige beeldvorming – hoe zit het met de veerkracht binnen de sector als geheel als die niet meer direct via subsidiëring in die gegevensbank komt? – toch een deel van de informatie missen over de veerkracht, wat essentieel is als wij het hebben over stelselverantwoordelijkheid.

Er zijn heel concrete vragen gesteld. Ik heb ze net niet allemaal herhaald, omdat ik dacht dat dat misschien wat overdreven was. Maar als de Minister vraagt welke concrete dingen we willen weten, dan vindt zij daar een voorbeeld. Ik heb talentontwikkeling genoemd, maar het gaat bijvoorbeeld ook over de effecten op de collectievorming bij musea, om maar een andere tak van sport te noemen. Staat dat erg onder druk door de huidige financiële positie? Hoe zit het met de financiële positie van de instellingen en hun langetermijnvoorzieningen? Daar weten we nu

hopelijk iets meer van dan een jaar geleden, maar daar zit wel een mogelijk punt van zorg: zijn instellingen nu heel erg aan het interen? Hoe zit het met signalen die wij krijgen over gezelschappen die hun medewerkers voor 50% ontslaan en dat mensen dan maar in hun vrije tijd met cultuur bezig zijn? Dat kan mooi zijn als je daarvan kiest, maar we moeten wel weten of we dat willen. Voordat we weten of dat we dat willen, moeten we eerst weten hoe het zit. Hoe zit het met verdringing op de arbeidsmarkt van bijvoorbeeld zzp'ers die nu niet meer aan de bak komen en voorheen wel? Hoe zit het met de stagemogelijkheden en de jonge theatermakers die vroeger bij productiehuizen aan de slag konden, terwijl we nu horen dat productiehuizen eerder met gevestigde medewerkers aan de slag gaan? Al die heel concrete vragen zijn in zekere zin indicatieve vragen, waarbij het meer gaat om het soort zorg dat bij ons leeft. Hoe zit het met de veerkracht van de sector? Tasten we die niet geleidelijk aan zo aan dat er inderdaad wel een verschraling is en niet die heropleving? Dat laatste hopen we natuurlijk ondanks de bezuinigingen. Maar om dat te weten, moeten we iets meer weten dan: van de zoveel instellingen die subsidie kregen krijgt zoveel procent het nog steeds. Dat is te weinig informatie om te weten wat het uiteindelijke effect is op de veerkracht van de sector.

De **voorzitter**: Wat zou u dan nog meer willen dan wat u net noemde?

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): We hebben de Minister uitgenodigd voor een gesprek, omdat we op bepaalde vragen geen antwoord kregen. Als de Minister ons dat antwoord geeft, dan kunnen we daarna nadenken over de vraag: is dat een gewenste richting, zien we grote problemen ontstaan of constateren we, wellicht met de Minister, dat we een heel veerkrachtige culturele sector hebben, die deze slag goed heeft kunnen doorstaan, die misschien op sommige punten kleiner is, maar dat is niet altijd erg, en op andere punten misschien is versterkt. Dan hebben we de informatie waardoor we kunnen zeggen dat de stelselverantwoordelijkheid inderdaad juist wordt behartigd.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de Minister voor de beantwoording in eerste termijn. Ik vond de beantwoording heel duidelijk. Mij is gewaar geworden dat zij eigenlijk zegt: we zitten in een veranderingstraject en ik kan met de beste wil van de wereld op dit moment nog geen concrete gevolgen aangeven. Ik heb begrepen dat zij heeft gezegd dat er eind van dit jaar een nieuwe Cultuur in Beeld komt, waarmee we weer een stap verder kunnen zetten. Ik ben benieuwd of het mogelijk is om wat bedragen te voegen bij het punt van de brede toegankelijkheid voor mensen met een smalle beurs. De Minister heeft aangegeven dat ze met de Staatssecretaris van Sociale Zaken heeft gesproken. Naast de stadspassen van gemeenten is het Jeugdcultuurfonds genoemd. Er is een impuls gegeven. Gemeenten geven soms kleine subsidies. Kan de Minister aangeven wat haar impuls is geweest, ook in geldbedragen? Dan krijg ik er iets meer voeling bij.

De vraag naar de relatie tussen privaat geld en publiek geld blijft nog staan. Naar mijn mening komt er steeds meer privaat geld in de sector. Er treedt een verschuiving op net als eind jaren tachtig en de jaren negentig met de verzelfstandiging van musea et cetera. Een aantal instellingen schuift heel langzaam naar het private domein. Wat doet dat met de inhoud van kunst en cultuur? Ik heb gezegd dat we niet hopen dat het adagium «wie betaalt, bepaalt» gaat gelden, want dat zou jammer zijn. Ik wil er iets meer over horen.

Ten slotte ligt er nog de vraag over het regionaal aanbod. De Randstad is één, maar als voormalig burgemeester van Anna Paulowna kom ik ook altijd op voor de regio. Ik vraag mij af hoe het zit met kunst en cultuur in

de regio. Blijft dat overeind? Heeft de Minister daar iets meer zicht op of moeten we daar ook even mee wachten?

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Backer als de vertegenwoordiger van de aangehouden motie.

De heer **Backer** (D66): Voorzitter. Ik heb de zware taak de motie-Van Boxtel hier te beheren. Eigenlijk vragen we vooral een kwalitatieve beoordeling, want anders zouden we nog verder moeten gaan in de detaillering van getallen en dat blijft natuurlijk subjectief. Twee getallen zouden misschien nog nuttig kunnen zijn voor Cultuur in Beeld in december, te weten het percentage aan rijksgeld dat is vervangen door lokale subsidiëring en de cumulatieve bezuiniging doordat lokale bezuinigingen boven op diezelfde rijksbezuiniging komen, waardoor het dubbel hard aankomt. Die twee concrete punten zou ik graag daarin terugzien.

Voor het overige lijkt het mij heel ingewikkeld te worden om die discussie in kwalitatieve zin te blijven voeren. De Engelsen hebben daar een uitdrukking voor: how long is a piece of string.

De **voorzitter**: Ik neem aan dat ik iedereen voldoende in zijn waarde heb gelaten, als ik nu het woord aan de Minister geef.

Minister **Bussemaker**: Voorzitter. Laat ik beginnen met een algemene observatie van mijn kant. Ik vind dat de cultuursector bijzonder veerkrachtig is. Dat zeg ik in het bijzonder in de richting van de heer Ganzevoort. Ik heb die veerkracht ook echt gezien. Natuurlijk wordt er ook geklaagd. Er zijn mensen die gewoon boos zijn en ik snap dat ook. Als een instelling subsidie kreeg en nu niet meer krijgt, dan vinden de mensen die daar werken en die misschien hun baan verliezen dat allemaal niet leuk. Tegelijkertijd zie je dat er enorme impulsen zijn om elkaar op te zoeken, om beter af te stemmen en om naar nieuwe financieringsstructuren te zoeken. Dat is een kwalitatief oordeel van mijn kant. Ik kan dat best onderbouwen en ik kan er heel veel argumenten voor geven. Ik heb in verschillende brieven, ook in mijn brief Cultuur beweegt van vorig jaar, al geschetst dat ik die veerkracht heel nadrukkelijk zie.

Daarmee heb ik natuurlijk niet een totaalantwoord op al die vragen, want die veerkracht kan nog niet overal even groot zijn. Een thema als talentontwikkeling baart mij zorgen. Tegelijkertijd wordt door degenen die zich zorgen maken over talentontwikkeling vaak gewezen naar de productiehuizen. We hadden 21 productiehuizen en hebben er nu nog 18 of 19, die echter niet meer hetzelfde doen. Tegelijkertijd hoor ik in de sector zelf dat die productiehuizen helemaal verstopt waren geraakt. Ze deden eigenlijk veel te weinig aan de ontwikkeling en doorstroming van talent; ze waren verstard en werden niet meer voldoende uitgedaagd. Waar moet ik dan naar kijken? Ik kan de Kamer melden dat er nog zoveel productiehuizen zijn. Dan zegt de Kamer: maar ze doen niet meer hetzelfde. Dan zeg ik: het is maar goed ook dat ze niet meer hetzelfde doen, want dat was precies nodig. Daarmee zitten we toch weer in een kwalitatief debat in plaats van een kwantitatief debat dat over cijfers gaat waaruit je eenduidig zou kunnen afleiden dat er sprake is van verschraling of verrijking.

Er is gevraagd naar de collectievorming van musea. Een onderdeel van mijn beleid is depotbeleid. Dat is ook collectievorming. We willen het makkelijker maken om alles wat in depot is zichtbaar te maken. We hebben een stimuleringsregeling via het Mondriaan Fonds om musea te laten samenwerken en de collecties veel meer zichtbaar te maken. Er zijn musea, bijvoorbeeld het Rijksmuseum, die met eigen inkomsten heel goed in staat zijn om hun collectie met de meest bijzondere stukken van over de hele wereld uit te breiden. Maar we hebben ook het Rijksmuseum

Twenthe gehad, dat op sterven na dood was en gelukkig nu, ook dankzij een enorm innovatieve, hardwerkende en ondernemende directeur, weer onderdeel van de lokale en regionale structuur is geworden, inderdaad onder druk van mijn toezegging. Ik heb gezegd dat ik bereid ben een deel te betalen, maar dat de provincie en de gemeenten dan ook iets moeten doen. Zij hebben dat uiteindelijk gedaan. Zo lijkt het met de veerkracht en de ontwikkeling van dat museum weer goed te gaan.

De financiële positie van instellingen is zeer verschillend. Nogmaals, van de instellingen die fors hebben moeten bezuinigen, heeft een aantal echt financiële problemen. Er zijn echter ook instellingen die proberen om op een andere manier extra eigen middelen te vinden, dus ook daar is het beeld niet helemaal eenduidig.

Wat betreft aantallen werknemers, stages en zzp'ers heb ik geen heel precieze cijfers. Op mijn verzoek heeft het CBS de werkgelegenheidsontwikkeling in de culturele sector in kaart gebracht, maar de meest recente cijfers gaan over het jaar 2010. Je ziet dan grofweg een afname van het aantal werknemers in loondienst en een toename van het aantal zzp'ers. Dat kan ik ook anekdotisch duiden. De Reisopera had heel veel vast personeel in dienst, terwijl dat in alle andere sectoren eigenlijk niet meer van deze tijd is. Een deel van die mensen, kostuummakers en dergelijke, is ontslagen en wordt opnieuw ingehuurd als zzp'er. Dat is heel vervelend voor de mensen. Dat snap ik heel goed. De vraag is of dat heel slecht is dan wel of dat past bij een sector die zelf wat dynamischer wordt.

Over talentontwikkeling heb ik het al gehad. De vraag is: wat is precies een talent? Dat zal in mijn brief ook naar voren komen. We hebben amateurs, jonge talenten, kinderen, talenten die zich verder moeten kunnen ontwikkelen en talenten die uiteindelijk tot de top gaan behoren. Daarop moeten we eerst maar eens een visie ontwikkelen voordat we dat verder inhoudelijk bespreken.

Mevrouw Sylvester vroeg nog naar de regionale spreiding. Dat blijft een van de primaire doeleinden van het cultuurbeleid. Het ligt ook vast in de Wet op het specifiek cultuurbeleid. Culturele instellingen die subsidie ontvangen in het kader van de culturele basisinfrastructuur, zijn beoordeeld op hun plannen op het gebied van participatie en educatie. We zullen in de komende tijd nauwlettend volgen op welke wijze instellingen daaraan concreet invulling geven. Zowel de toegankelijkheid als de regionale spreiding is nog steeds onderdeel van het cultuurbeleid.

Mevrouw Sylvester heeft gevraagd of ik precies kan zeggen wat we aan de toegankelijkheid besteden. Dat is moeilijk te zeggen. Ik weet het bedrag van het Jeugdcultuurfonds niet meer uit mijn hoofd ...

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): U kunt het ons ook nasturen.

Minister **Bussemaker**: Het was een bedrag waarvan de Staatssecretaris van SZW 2015 en 2016 doet en ik 2017: € 250.000, toch een fikse impuls voor het Jeugdcultuurfonds. We hebben ook nog het Fonds voor Cultuurparticipatie en ook een tientje per leerling voor alle basisscholen. Ik wil met alle plezier die middelen optellen, maar het zijn wel een beetje appels en peren. Het ene is voor alle kinderen in de basisschoolleeftijd, het andere is voor kinderen van wie de ouders de toneel- of de muziekles niet kunnen betalen en het derde is voor projecten waaraan iedereen samenwerkt om cultuurparticipatie te bevorderen, ook bij groepen waar dat niet vanzelfsprekend is.

Mevrouw Sylvester vroeg ook nog naar de bedragen aan privaat geld en publiek geld. De verhouding is vergeleken met tien jaar geleden ook weer niet precies te geven. Doordat we dit type informatie sinds een aantal jaren steeds systematischer krijgen, zijn we nog niet goed in staat om het te vergelijken met een aantal jaren eerder. Dat is het groeiemodel, ook van Cultuur in Beeld. We moeten vaststellen dat we vijf jaar geleden niet veel wisten over de stand van zaken, de feiten en de cijfers.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Wat is de huidige verhouding?

Minister **Bussemaker**: Dat weten we ook niet. Dan zou je alle instellingen bij elkaar moeten optellen, omdat heel veel instellingen – dat is ook wel weer een doel – zelf private middelen werven. Soms hebben ze een café of verkopen ze boeken. Soms verhuren ze hun ruimte. Ik denk aan het Scheepvaartmuseum, maar zo zijn er tal van andere. Bijvoorbeeld het Van Gogh Museum heeft 90% aan eigen inkomsten, maar ook daarvoor is er weer niet één model. Voor het Van Gogh Museum en het Rijksmuseum is dat echt een stuk makkelijker dan voor een klein streekmuseum. Daar moeten we ook rekening mee houden. We weten dat het lastiger is om sponsoren te vinden, maar uiteindelijk blijkt toch dat private partijen veel blijven betalen. Met Geef om Cultuur hebben we een heel nieuwe campagne om ook individuen te stimuleren om bij te dragen aan de cultuur. Elke keer blijkt dat ook als het wat tegenzit, de artistieke autonomie nergens in het geding is.

De heer Backer deed een suggestie om nog iets meer cijfers te verkrijgen. Ik wil proberen om het percentage van het rijksgeld dat lokale subsidie is geworden in Cultuur in Beeld mee te nemen. Ik zei al dat er instellingen zijn die rijksgeld kregen, waarbij de rijksbezuinigingen zijn opgevangen ofwel door fondsen – ook dat is het Rijk, alleen op een andere manier – of door lokale financiering. Ik zal kijken of ik dat in beeld kan brengen. Ik zeg overigens ook in de richting van de heer Ganzevoort dat ik niet in beeld kan brengen wat er nu precies is gebeurd met de instellingen die niet meer gesubsidieerd zijn. Als ze helemaal geen subsidie meer hebben gekregen, dan houdt hun bestaan op en dan blijven wij niet precies volgen wat er met de mensen en met de instellingen gebeurt. Op macroniveau kun je bijvoorbeeld wel kijken naar de productiehuisen: wat betekent het kwantitatief als er wordt bezuinigd? Om mijn verhaal richting de heer Backer af te maken: ik zal kijken of we die cumulatieve bezuiniging in beeld kunnen brengen. Ook dat is met alle mitsen en maren die ik net heb vermeld niet heel eenvoudig, maar we kunnen het wel proberen.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Ik wil nog een korte reactie geven en een punt meegeven waarmee we misschien nog een stapje verder kunnen komen. Ik ben natuurlijk niet geïnteresseerd in een individuele instelling die omvalt of die ophoudt te bestaan. Ik ben geïnteresseerd in de stelselverantwoordelijkheid en de risico's die daarin zitten. Misschien mag ik de vraag naar de veerkracht ook zo stellen. Dit zijn voorbeelden die de Minister mag meenemen. Is de Minister bereid om een risicoanalyse te maken waar de witte vlekken in het beleid ontstaan en waar die veerkracht onvoldoende is? Dat is iets anders dan een puur kwantitatief overzicht. Het is ook iets anders dan een wat meer anekdotische benadering. Het is een serieuze vraag. Zitten er in de verschuivingen in het systeem risico's die geleidelijk aan zichtbaar worden en die om beleid vragen? Is dat een weg waarop we elkaar wel kunnen vinden?

Minister **Bussemaker**: Dat wil ik wel proberen. Sterker nog, die discussie heb ik al gevoerd met de wethouders van de G-9 en ook al met de VNG en het IPO als zodanig: wat zijn de witte vlekken die mensen daar zien? Overigens kwamen daar zeer diverse antwoorden op. De eerste zei talentontwikkeling, de tweede zei festivals en de derde zei regionale spreiding. Dat geeft maar weer aan dat het niet heel helder is. Ik zou die gegevens van onderop kunnen ophalen en de Raad voor Cultuur kunnen vragen waar men risico's en witte vlekken ziet. Dat doen we ook in de wetenschap. Dat is op zich een goede manier om ernaar te kijken.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Dit zijn een paar voorbeelden die wij in ieder geval gehoord hebben.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Ik kan mij geheel vinden in de vraag van de heer Ganzevoort. Ik ben ook verheugd over de reactie van de Minister. Het gaat erom dat op het moment dat er witte vlekken zijn, die ook worden aangegeven. In Suriname gebruiken we daarvoor het woord «bananenwinkels»: alles ligt rijp en groen door elkaar, vingerbaco's, handbaco's, Chiquitabananen. Dan kun je wel ten principale als politiek bepalen welke witte vlek je het meest prangend vindt en welke witte vlek je gaat invullen. Ik vind het wel degelijk van belang dat de Minister die witte vlekken inventariseert en dat bij de Tweede Kamer en bij ons teruglegt. Dan kunnen wij kijken welke witte vlek in welke richting moet worden ingevuld.

Minister **Bussemaker**: Ik ben daartoe bereid. Ik moet even nadenken, want ik heb de Raad voor Cultuur al om advies gevraagd of was voornemens om dat te doen als de tussenbalans bij de nieuwe basisinfrastructuur voor de periode vanaf 2017. Als ik mij het debat dat we hier hebben gevoerd goed herinner, waren de vragen vooral bedoeld om te weten welke opdracht de Kamer mij wellicht wil meegeven bij de invulling van die nieuwe basisinfrastructuur. Ik weet even niet uit mijn hoofd wanneer de Raad voor Cultuur met iets komt. Ik kijk even naar mijn medewerker.

De heer **Bersee**: De verkenning van de Raad voor Cultuur komt in de week van 25 juni. Dat is een verhaal dat de Raad voor Cultuur op eigen doft schrijft over hoe de cultuursector in het algemeen ervoor staat. Vervolgens komt de Minister eind van het jaar met een gerichte adviesaanvraag aan de Raad voor Cultuur over de uitgangspunten voor het nieuwe stelsel.

Minister **Bussemaker**: Ik zou het bij dat advies kunnen meenemen, maar dat advies ga ik pas in december aan de Raad voor Cultuur vragen, als ik ook wat meer zicht heb op de beschikbare gegevens. Als de Kamer dat per se eerder wil hebben, dan moet ik dat nu apart gaan vragen. Dan kan dat worden meegenomen bij Cultuur in Beeld, want dat krijgt de Kamer in december.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Mag ik voorstellen dat de Minister deze vraag nu in ieder geval doorgeleidt naar de Raad voor Cultuur en anderen die toch al met dit soort onderzoek bezig zijn? Ik kan mij voorstellen dat de Raad voor Cultuur bij het schrijven van dat rapport zegt: er zit al een aantal aanzetten in waarbij we een aantal van die risico's al in beeld krijgen. Het hoeft niet op één vast moment. Het gaat er meer om dat het helder wordt in de loop van de komende periode.

Minister **Bussemaker**: Ik wil u wel een brief sturen waarin ik procedureel uiteenzet wat we vragen op welk moment. Het is lastig, omdat de Raad voor Cultuur al heel snel komt met die verbreding. Dat kan ik niet meer vragen, want dat komt over twee weken. De volgende adviesaanvraag waarin het kan worden meegenomen, gaat pas in december uit. Maar we hebben nog wel even, want we hebben het over de nieuwe basisinfrastructuur, die pas in 2017 ingaat.

De **voorzitter**: Ik kijk even rond. Ik heb zonet ook even op lichaamstaal gelet. In mijn beleving is juni te vroeg. Het voorstel van de Minister om de procedure in een brief uiteen te zetten, is een goed voorstel. Het eerstvolgende moment waarop dat zou kunnen, in december met Cultuur in Beeld, zou een heel goed moment zijn, tenzij de Minister een beter voorstel heeft dat hier weer terechtkomt. Kan dat nu geconcludeerd worden?

Minister **Bussemaker**: Met één correctie. Het advies van de Raad voor Cultuur dat eind juni komt, krijgt uw Kamer ook. Eind december krijgt u Cultuur in Beeld, waarin ik probeer de twee vragen van de D66-fractie en ook de algemene noties van dit gesprek een plek te geven, zeker in mijn brief, en waarin ik meeneem wat ik dan aldaar ophaal aan witte vlekken. Het lijkt mij dan wel het meest logische om die verkenning naar echte witte vlekken op te nemen in de adviesaanvraag die ik in december naar de Raad voor Cultuur verstuur. Dat moet ik niet te vroeg doen, want anders worden we weer ingehaald door de werkelijkheid en hebben we er niet veel aan voor het maken van de nieuwe basisinfrastructuur.

De **voorzitter**: Dat lijkt mij een goed voorstel. Als u het even in een brief zet, kunnen ook de andere leden van de commissie er iets van vinden. Dat lijkt mij, ook gelet op de lichaamstaal van iedereen, voldoende. Ontzettend bedankt voor het gesprek.

Sluiting 15.55 uur.